

בענין קרן מחוברת ותלושה והמחייב של קרן

שיעורים בב"ק פ"א שיעור 6 (ב):

ח' מרחשון ה'תשפ"ד

רינת ישראל

ר' שלמה צוקר

1. ב"ק ב: ת"ר ג'...הדר לו וגו' ורש"י

מה הוא אמינא להמחיר בקרן מחוברת?

2. תוספות מסכת בבא קמא דף ב עמוד ב

אבל במחוברת אימא כולה מועדת היא - לשלם נזק שלם אפילו בפעם ראשונה וא"ת ומהי תיתי אי מתלושה דייה כתלושה אי משאר אבות התינח למ"ד (לקמן ד' ה:) קרן עדיפא דכוונתו להזיק ואפילו קרן אתי וכדמפרש ר"ת לקמן דהיינו למ"ד פלגא נזקא ממונא דאית ליה סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי אבל למ"ד פלגא נזקא קנסא דאית ליה סתם שוורים בחזקת שימור קיימי לא אתיא קרן מכולהו כדאמרינן לקמן (שם) כי שדית בור בינייהו אתי כולהו לבר מקרן דאיכא למיפרך שכן מועדין מתחילתן פי' דרכן להזיק משא"כ בקרן דבחזקת שימור קיימי וי"ל דלמ"ד פלגא דנזקא קנסא הא דקאמר אבל במחוברת אימא כולה מועדת היא וישלם נזק שלם בפעם ראשונה לאו משום דאיצטרך קרא לאשמועינן דאין מועדת אלא התנא הוצרך לאשמועינן להביא ראיה מן הפסוק דמחוברת נמי הוי בכלל נגיחה שלא תטעה לומר דנגיחה היינו בתלושה דומיא דקרני ברזל דצדקיה אבל במחוברת דרכו להזיק מתחילתו ונלמוד מבור ומחד מאבות לחייבו לכתחלה נזק שלם.

3. חידושי הגר"ז על הרמב"ם, ריש הלכות נזקי ממון

4. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ה עמוד ב

אמר רבא: וכולהו כי שדית בור בינייהו, אתיא כולהו במה הצד לבר מקרן, משום דאיכא למיפרך: מה לכולהו שכן מועדין מתחילתן; ולמאן דאמר: אדרבה, קרן עדיפא שכוונתו להזיק, אפילו קרן נמי אתיא. אלא למאי הלכתא כתבינהו רחמנא? להלכותיהן: קרן - לחלק בין תמה למועדת; שן ורגל - לפוטרו ברשות הרבים; בור - לפטור בו את הכלים, ולרבי יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור - לפטור בו את האדם; אדם - לחייבו בארבעה דברים; אש - לפטור בו את הטמון,

5. חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף ב עמוד ב

אבל במחוברת אימא כולה מועדת היא כו'.
ק"ל אדרבה אימא כולה תמה היא לשלם חצי נזק בלחוד דכל לאפוקי ממונא קולא לתובע וחומרא לנתבע, וי"ל דאדרבה בניזקינן ספיקי דידהו להחמיר כאיסורין, ועוד יש לומר דלפחות מן התלושה אי אפשר דק"ו הוא, ואי קשיא לך דמשמע דאין עונשין מן הדין אף בניזקינן וכדאמרי' במכילתא תניא כי יפתח איש בור או כי יכרה אם על פותח חייב על כורה לא כ"ש ללמדך שאין עונשין מן הדין, מסתברא לי דלא אמרו כן אלא בניזקי בור מפני שהוא חדוש וליכא בכלהו נזיקין דכותיה לפי שאין דרכו לילך ולהזיק ועוד שאינו שלו ואפ"ה עשאו הכתוב כאילו הוא שלו ועוד שהנזק בא לרשותו של מזיק דהיינו חלל הבור ואין עונשין מדין כזה שאין לך בו אלא חדושו אבל שאר נזיקין שממונו הולך ומזיק עונשין בהן מן הדין, וכן אמרו בגמ' באוקמתא דרב יהודה דמפרש אליבא דשמואל שור לקרנו ומבעה לשנו מאי לא ראי זה כראי זה כו' ולא ק"ו הוא ומה שן שאין כונתה להזיק חייבת קרן שכונתה להזיק לא כ"ש, וכן במתניתין דקתני לא ראי זה כראי זה משמע נמי דעונשין מן הדין דלא אמר אלא שאין ללמוד את הקל מן החמור הא חמור מן הקל ילפינן.
ועדיין יש להקשות מאי קאמר דה"א דמחוברת כולה מועדת היא דמנא תיתי, אי מקרא דצדקי' דיה להיות כמוה, ואי משאר נזיקין הא אמרי' לקמן דקרן אי לא כתיבא לא אתיא מכלהו משום דאינה מועדת מתחלתה, ותירץ ר"ת ז"ל דודאי ילפינן לה מן השאר למ"ד פלגא נזקא ממונא דלדידיה אף הקרן מועדת מתחלתה דכלהו שוורים לאו בחזקת שימור קיימי, והיינו דקאמר לקמן כלהו אתיין לבר מקרן דאיכא למיפרך מה להנך שכן מועדין מתחילתן ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא שכונתה להזיק קרן נמי אתיא, דלמ"ד פלגא נזקא קנסא כולהו שוורים בחזקת שימור קיימי הלכך לא אתיא מכלהו אבל מ"ד קרן עדיפא הוא מאן דאית ליה פלגא נזקא ממונא דכולהו שוורים לאו בחזקת שימור קיימי אלא מועדין לכוין ולהזיק מתחילתן, ודלא כפרש"י ז"ל שפירש שם מ"ד קרן עדיפא לא אתפרש היכא, והכא ה"ק למ"ד קרן עדיפא ה"א דמחוברת כולה מועדת היא, מ"מ השתא נמי דכתיב וקרני ראם קרניו אף התלושה בתמה משלם חצי נזק ובמועדת נזק שלם, חדא דהא לא קאמר השתא דכתיב וקרני ראם קרניו תלושה כולה תמה היא, ועוד דלכל הפחות הויא לה תולדה דקרן כהנך

תולדות דקרון נגיפה נשיכה רביצה בעיטה וכלהו אפי' ברשות הרבים משלמין את הנזק כקרון אם תמין פלגא נזקא ואם מועדין נזק שלם.

6. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ב עמוד ב

תוס' הרא"ש – ור"י ממיץ מתרץ דהכא מיירי אליבא דמאן דאמר פלגא נזקא ממונא אבל למאן דאמר פלגא נזקא קנסא יהא פטור לגמרי דמתלושה לא גמרינן דאין לך בו אלא חידושו ואי אתיא מקרון וחד מהנך מקרון ובור אם כן לא מחייב אכלים מקרון ומאש אם כן לא מחייב אטמון מקרון ושן ורגל אם כן לא מחייב ברשות הרבים. והא דנקט תלמודא דלא כהלכתא משום דהסוגיא אתא לפרושי מלתא דרב פפא ואיהו סבירא ליה פלגא נזקא ממונא. תוספי הרא"ש ז"ל.

קרון תלושה – הלכה למעשה

8. חשוקי חמד בבא קמא דף ב עמוד ב

בתלושה – כלב תפס בפיו סכין ודקר בו כלב של שכנו שאלה. כלב תפס בפיו סכין, ודקר בו את הכלב של שכנו. האם בעל הכלב המזיק חייב? תשובה. נאמר במסכת ב"ק דף ב ע"ב מאי ואומר? ... מהו דתימא כי פליג רחמנא בין תם למועד, הני מילי בתלושה אבל במחוברת אימא כולה מועדת היא, ת"ש בכור שורו הדר לו. לכאורה לפי משמעות הגמ' אין הבדל בין קרון תלושה לקרון מחוברת, וכן עולה מדברי הרשב"א והמאירי. אכן יעוין בחזון יחזקאל על ב"ק (בקונטרס החידושים בסופו), דקדק למה הרמב"ם והשו"ע סתמו ולא הביאו הדין דקרון תלושה? והשיב שמוכח שהם סוברים שלהלכה קרון תלושה פטור, שמסתבר שהתורה חייבה לשמור בהמתו שלא תזיק, במה שיש בכוחה ובאפשרותה כמו שהיא בעצמה, אבל אינו חייב לשמור שמא תמצא קרון תלושה ותיטול אותה ותיגח בה, יעו"ש. ואם כן למעשה צ"ע אם אפשר לחייב בנידוננו, בהאי כלבא בישא, דתפס סכינא חריפא ודקר בו גדיא או כלבא אחרינא.

9. רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק א הלכה י

שלשה אבות נזקים בשור, הקרון והשן והרגל, תולדות הקרון נגיפה נשיכה רביצה בעיטה, תולדות השן אם נתחככה בכותל להנייתה והזיקה בחיכוכה וכן אם טנפה פירות להנייתה, תולדות הרגל הזיקה בגופה דרך הילוכה או שהזיקה בשערה דרך הילוכה או שכשכשה בזנבה או באוכף שעליה בפרומביא שבפיה בזוג שבצוארה וכן חמור שהזיק במשאו בשעת הילוכו ועגלה המושכת שהזיקה בשעת משיכתה, כל אלו תולדות הרגל הן וברשות הרבים פטורין וברשות הניזק משלמין נזק שלם.

10. שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזקי ממון סימן שפט סעיף יח

ג' אבות נזיקין בשור: הקרון והשן והרגל. לזן ונקראו אבות מפני שהם כתובים בפסוק, ולהם תולדות, שכל דבר הדומה לו מכל אלו נקרא תולדות ודינו כמוהו, חוץ מנזק צרורות {יט} כמו שיתבאר.

11. שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזקי ממון סימן שפט סעיף יט

כיצד, שור האמור בתורה הוא שנגח בקרון, לח] ואין דרכו בכך אלא דרך מקרה, ואין לו הנאה בהזיקו; וכל הדומה לו דינו כמותו, כגון שנגפה בגופה או נשכה או בעטה או רבצה על כלים ושברתם; {כ} וכן אם אכלה כסות או כלים, דינה כקרון ואינו משלם אלא חצי נזק, לט] בין ברשות הניזק בין בר"ה. ועוד יש דברים שהזיקה ברגלה או בפיה ודינם כקרון, ויתבארו בסימן ש"צ.

12. הלכה למשה הלכות נזקי ממון פרק א הלכה י

[י] שלשה אבות נזיקין בשור וכו' תולדות הקרון וכו'. הכל מבואר שם פ"ק דף ב' ע"ב ולא הוצרך רבינו ז"ל לפרש דאין חילוק בין קרון תלושה וכגון שאחזה לקרון בין שיניה ונגחה דלא משלם בזה בודאי נזק שלם דאין דרכו בכך אלא אפי' מחוברת דאורחיה הוא דס"ד אמינא דהוא מועד בתחילה ומשלם נזק שלם וקמ"ל תלמודא דאין חילוק בין תלושה למחוברת ולעולם דתם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם כדאיתא התם דכיון דכתב ג' אבות נזיקין בשור הקרון וכו' הנה הוא ז"ל מיירי בקרון מחוברת ואמר דתם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם כ"ש קרון תלושה דלאו אורחיה הוא כלל דודאי דינא הכי. ויעוין בחי' הרשב"א ז"ל והני דקחשיב דהוו תולדות הקרון לאו דוקא אלא ה"ה אם תעשה הבהמה איזה מעשה דומיא דהני דתולדות דקרון הוו והכי קחשיב נמי בירושלמי דחיה והביאו הרשב"א ז"ל שם.

בענין המחייב של קרן

13. ב"ק ב: תולדה דקרן מאי היא... אשן ורגל ורש"י (במיוחד ד"ה בעיטה)

כוונתו להזיק

14. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ב עמוד ב
מאי שנא קרן? דכוונתו להזיק וממונך ושמירתו עליך,

15. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ג עמוד ב
לא ראי הקרן שאין הנאה להזיקו כראי השן שיש הנאה להזיקה,

16. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ד עמוד א
ולא ראי השן שאין כוונתו להזיק כראי הקרן שכוונתו להזיק.

17. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ה עמוד ב
מה לכולהו שכן מועדין מתחילתן; ולמאן דאמר: אדרבה, קרן עדיפא שכוונתו להזיק,

קרן כמשונה

18. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף טו עמוד א
אתמר: פלגא נזקא - רב פפא אמר: ממונא, רב הונא בריה דרב יהושע אמר: קנסא. רב פפא אמר ממונא, קסבר: סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימן, ובדין הוא דבעי לשלומי כוליה, ורחמנא הוא דחס עליה דאכתי לא אייעד תורה; רב הונא בריה דרב יהושע אמר קנסא, קסבר: סתם שוורים בחזקת שימור קיימי, ובדין הוא דלא לשלם כלל, ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דלנטריה לתורה.

19. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף טו עמוד ב
והשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא, האי כלבא דאכל אימרי, ושונרא דאכלה תרנגולא - משונה הוא, ולא מגבינן בבבל. והני מילי ברברבי, אבל בזוטרי אורחיה הוא.

רש"י מסכת בבא קמא דף טו עמוד ב

אימרי - כבשים.
משונה הוא - דאין דרכן בכך והוי תולדה דקרן לשלם חצי נזק.
ולא מגבינן לה בבבל - דאין דנין דיני קנסות אלא בסמוכין ובבבל אין סמיכה.
ברברבי - תרנגולים וכבשים גדולים דאין דרך כלב וחתול להורגן.

שיטת בעלי התוספות

20. תוספות מסכת בבא קמא דף ב עמוד ב
אבל במחוברת אימא כולה מועדת היא - לשלם נזק שלם אפילו בפעם ראשונה וא"ת ומהי תיתי אי מתלושה דייה כתלושה אי משאר אבות התינח למ"ד (לקמן ד' ה:) קרן עדיפא דכוונתו להזיק ואפילו קרן אתי וכדמפרש ר"ת לקמן דהיינו למ"ד פלגא נזקא ממונא דאית ליה סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי אבל למ"ד פלגא נזקא קנסא דאית ליה סתם שוורים בחזקת שימור קיימי לא אתיא קרן מכולהו כדאמרינן לקמן (שם) כי שדית בור בינייהו אתי כולהו לבר מקרן דאיכא למיפרך שכן מועדין מתחילתן פי' דרכן להזיק משא"כ בקרן דבחזקת שימור קיימי וי"ל דלמ"ד פלגא דנזקא קנסא הא דקאמר אבל במחוברת אימא כולה מועדת היא וישלם נזק שלם בפעם ראשונה לאו משום דאיצטריך קרא לאשמועינן דאין מועדת אלא התנא הוצרך לאשמועינן להביא ראיה מן הפסוק דמחוברת נמי הוי בכלל נגיחה שלא תטעה לומר דנגיחה היינו בתלושה דומיא דקרני ברזל דצדקיה אבל במחוברת דרכו להזיק מתחילתו ונלמוד מבור ומחד מאבות לחייבו לכתחלה נזק שלם.

21. תוספות מסכת בבא קמא דף טו עמוד ב
והשתא דאמרת פלגא נזקא קנסא - נראה דדוקא למ"ד פלגא דנזקא קנסא אבל למ"ד פלגא דנזקא ממונא לא מיחייב כלל דמהי תיתי דמקרן לא אתיא דקרן אורחיה הוא דסתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי והאי משונה הוא דלאו אורחיה דכלבא למיכל אימרי ברברבי אבל למ"ד פלגא נזקא קנסא הוי תולדה דקרן דתרוייהו משונים הם אף על גב דקרן כוונתו להזיק.

22. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף טו עמוד ב דף טז עמוד א

מש'...הזאב, והארי, והדוב, והנמר, והברדלס, והנחש - הרי אלו מועדין; רבי אלעזר אומר: בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין, והנחש מועד לעולם...
גמ'...חסורי מחסרא והכי קתני: חמשה תמים הן, ואם הועדו חמשתן מועדין, ושן ורגל מועדין מתחילתן, והיכן העדתן? בחצר הניזק. מתקיף לה רבינא, הא קתני לקמן: שור המזיק ברשות הניזק כיצד; אי אמרת בשלמא איירי בה, משום הכי קתני כיצד, אלא אי אמרת לא איירי בה, מאי כיצד? אלא אמר רבינא, חסורי מחסרא והכי קתני: חמשה תמים הן, ואם הועדו חמשתן מועדין, ושן ורגל מועדין מתחילתן, וזהו שור המועד, ושור המזיק ברשות הניזק - מחלוקת ר' טרפון ורבנן, ויש מועדים אחרים כיוצא באלו: הזאב, והארי, והדוב, והברדלס, והנמר, והנחש. תניא נמי הכי: חמשה תמים הן, ואם הועדו חמשתן מועדין, ושן ורגל מועדין מתחילתן, וזהו שור המועד, ושור המזיק ברשות הניזק - מחלוקת רבי טרפון ורבנן, ויש מועדין אחרים כיוצא באלו: הזאב, והארי, הדוב, והנמר, והברדלס, והנחש. איכא דרמו לה מירמא, תנן: חמשה תמים וחמשה מועדים; ותו ליכא? והאיכא: הזאב, הארי, והדוב, והנמר, והברדלס, והנחש! ומשני, אמר רבינא, חסורי מחסרא והכי קתני: חמשה תמים הן, ואם הועדו חמשתן מועדין, ושן ורגל מועדין מתחילתן, וזהו שור המועד, ושור המזיק ברשות הניזק - מחלוקת רבי טרפון ורבנן, ויש מועדין אחרים כיוצא באלו: הזאב, והארי, הדוב, והנמר, והברדלס, והנחש.

23. תוספות מסכת בבא קמא דף טז עמוד א

והנחש הרי אלו מועדים - לאו בכל עניני היזק חשיבי מועדים אלא כל אחד במידי דאורחיה כגון שבא זאב וטרף ארי ודרס או טרף להניח אבל במידי דלאו אורחיה כגון ארי שטרף ואכל וכן שאר הזיקות דלאו אורחיהו לא הוו מועדים אלא משלמי' ח"ג ובמידי דאורחיהו דמשלם נ"ש היינו דוקא בחצר הניזק אבל ברה"ר פטור דהוי שן ברה"ר כדאמר שמואל בגמ' ארי ברה"ר דרס ואכל פטור ואפי' נחש שאין נהנה מנשיכתו כדאמרינן בפ"ק דתענית (דף ח.) שנתקבצו כל החיות אצל הנחש ואומרות לו מה הנאה יש לך מ"מ כיון דאורחיה בהכי הוי כמו רגל ופטור ברה"ר ולא הוי כמו קרן בטר דאייעד אף על פי דמתכוין להזיק מדחשיב ליה גבי אחריני.